

ESPAD - podsumowanie

W październiku i listopadzie 2019 r. w ramach międzynarodowego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) przeprowadzono audytoryjne badania ankietowe na próbie reprezentatywnej uczniów klas pierwszych (wiek: 15-16 lat) oraz klas trzecich (wiek: 17-18 lat) częstochowskich szkół ponadpodstawowych.

Badaniem objęto 2418 uczniów, w tym 1355 uczniów klas pierwszych i 1063 uczniów klas trzecich szkół średnich a wyniki badań porównano z wynikami badań ESPAD dla całego kraju.

Wyniki ww. badań w zakresie używania substancji psychoaktywnych.

1. Palenie tytoniu

Rozpowszechnienie palenia tytoniu było badane w dwóch wymiarach czasowych - całego życia respondenta oraz ostatnich 30 dni przed badaniem.

W czasie całego życia, jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem miało 51,0% pierwszoklasistów i 72,3% trzecioklasistów z Częstochowy oraz odpowiednio 49,9% i 65,5% z Polski.

40 razy lub więcej paliło 14,9% młodszych oraz 32,0% starszych uczniów z Częstochowy oraz 15,7% pierwszoklasistów i 27,2% trzecioklasistów z Polski.

Porównując powyższe wyniki badań, wśród uczniów z młodszej kohorty z Częstochowy z wynikami dla całego kraju stwierdza, że są one zbliżone, natomiast w starszej kohorcie w Częstochowie są wyższe od średniej ogólnopolskiej.

W Częstochowie palenie tytoniu jest zróżnicowane ze względu na płeć badanych, podobnie jak ma to miejsce w skali kraju.

CHŁOPCY			
Poziom klasy		Częstochowa	Polska
Grupa młodsza (15-16 lat)	- nigdy nie palił - 40 razy i więcej	44,5% 18,0%	49,7% 17,5%
Grupa starsza (17-18 lat)	- nigdy nie palił - 40 razy i więcej	28,4% 35,8%	36,0% 27,4%
DZIEWCZĘTA			
Poziom klasy		Częstochowa	Polska
Grupa młodsza (15-16 lat)	- nigdy nie palił - 40 razy i więcej	53,0% 12,2%	50,3% 14,1%
Grupa starsza (17-18 lat)	- nigdy nie palił - 40 razy i więcej	27,2% 29,0%	33,1% 26,9%

Eksperymentowanie z paleniem tytoniu jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

W 2019 roku po raz pierwszy zapytano uczniów o używanie e-papierosów. Używanie e-papierosów jest bardziej rozpowszechnione wśród starszej grupy zarówno, jeśli chodzi o używanie kiedykolwiek w życiu (odpowiednio - 65,8% i 74,1%), jak i o ostatnie 30 dni przed badaniem (odpowiednio 39,6% i 46,8%).

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że zarówno chłopcy, jak i dziewczęta w Częstochowie częściej deklarowali używanie e-papierosów, niż obserwowano to w próbie ogólnopolskiej.

2. Picie napojów alkoholowych

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży.

Uczniowie w Częstochowie częściej niż ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej deklarowali picie napojów alkoholowych kiedykolwiek w życiu. Próby picia ma za sobą 85,1% uczniów z młodszej grupy i 96,9% uczniów ze starszej grupy (Częstochowa) i odpowiednio 80,0% i 92,8% (Polska). Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 51,0% piętnasto-szesnastolatków i 84,5% siedemnasto-osiemnastolatków z Częstochowy oraz odpowiednio 46,7% i 76,1% z Polski.

Zarówno wśród dziewcząt, jak i wśród chłopców picie kiedykolwiek w życiu, picie w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz picie w czasie ostatnich 30 dni było częściej deklarowane przez uczniów z Częstochowy, niż ich rówieśników z próby ogólnopolskiej. Najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród całej młodzieży jest piwo, na drugim miejscu jest wódka a na trzecim wino. Najmniej popularny jest Cider i Alcopop. Każdy z wymienionych typów napojów jest bardziej popularny w klasach trzecich niż pierwszych.

W Częstochowie wódkę piło, co najmniej raz w ciągu ostatnich 30 dni, 38,5% pierwszoklasistów i znacznie więcej, bo 69,6% trzecioklasistów. Picie piwa zdarzyło się w tym czasie prawie połowie pierwszoklasistów (46,5%) i ponad dwóm trzecim uczniów starszych (68,3%). Wino piła blisko jedna trzecia (30,8%) młodziej młodzieży objętej badaniem i ponad połowa (52,4%) uczniów ze starszej grupy.

Dla porównania, średnie spożycie alkoholu w Polsce, co najmniej raz w ciągu ostatnich 30 dni, kształtuje się następująco: wódkę spożywało 33,0% pierwszoklasistów oraz 60,0% trzecioklasistów, piwo 47,5% pierwszoklasistów i 72,2% trzecioklasistów i wino 24,7% pierwszoklasistów i 43,2% trzecioklasistów.

W obu grupach odsetek konsumentów wina i wódki, są wyższe w Częstochowie, niż średnio w kraju.

Wysoki odsetek badanych przyznaje się do osiągnięcia stanu upojenia alkoholowego, tak że zaburzeniu ulega stan równowagi, mowa lub pamięć. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem chociaż raz w taki sposób upiło się 12,5% uczniów z grupy młodziej i 21,2% ze starszej grupy wiekowej (Częstochowa) oraz odpowiednio 11,3% i 18,8% uczniów z Polski.

W przypadku chłopców wskaźniki silnego upijania się (w czasie 30 dni przed badaniem) są w Częstochowie wyższe niż w całym kraju (odpowiednio 15,2% i 12,9% - grupa młodziej oraz 27,5% i 20,8% - grupa starsza).

W ocenach częstochowskich respondentów poziom dostępności napojów alkoholowych jest wysoki. Uczniowie pierwszych klas szkół średnich, a więc młodziej w wieku 15-16 lat, uznali za bardzo łatwe do zdobycia: piwo – 50,2%, wino – 42,1% i wódkę – 38,7%. Znacznie mniejszy odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia: piwo (3,7%), wino (5,6%) i wódkę (8,1%).

Wyniki dotyczące odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, ze względu na młody wiek kształtują się następująco: w młodziej grupie największy odsetek uczniów spotkał się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (8,0%), a 1,5% badanych nie mogło zakupić piwa z powodu odmowy więcej niż 20 razy, starsi uczniowie również najczęściej spotykali się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (6,3%), 20 razy lub więcej odmówiono zakupu 0,5% badanych. W przypadku odmów sprzedaży wina i wódki odsetek badanych, którzy mieli takie doświadczenie 1-2 razy są nieco niższe (wino – 2,1% i 3,9%, wódka – 3,9% i 7,1%). Odsetek badanych z próby ogólnopolskiej, którym odmówiono sprzedaży napojów alkoholowych, nie różnią się znacząco od analogicznych uzyskanych w badaniu w Częstochowie.

Badania wskazują, że ważnym czynnikiem chroniącym młodziej przed picciem napojów alkoholowych są prawidłowe postawy rodzicielskie, a w szczególności brak przyzwolenia na picie napojów alkoholowych, przynajmniej do czasu osiągnięcia pełnoletności.

W Częstochowie w młodziej grupie 40,5% badanych wskazało, że ojciec nigdy nie pozwala na picie

alkoholu, a w 42,8% przypadków – matka, podczas gdy w całym kraju odpowiednio 49,5%-53,6%.

W klasach starszych w Częstochowie brak przyzwolenia na picie alkoholu ze strony ojca deklaruje – 9,4% i 11,6% ze strony matki natomiast w kraju odpowiednio 19,1%-19,6%.

W Częstochowie brak zgody rodziców na picie napojów alkoholowych jest zróżnicowany ze względu na płeć respondenta. W młodszej grupie częściej rodzice chłopców nie zgadzali się na konsumpcję alkoholu (44,4%-50,4%), niż miało to miejsce w przypadku dziewcząt (36,0%-36,9%). Takie wyniki mogą być efektem przekonania rodziców o bardziej ryzykownym sposobie picia alkoholu przez chłopców. W starszej grupie natomiast rodzice rzadziej pozwalają dziewczętom na konsumpcję napojów alkoholowych bez obecności rodziców (54,0%-57,2%) niż ma to miejsce u chłopców (ok. 59,0%).

3. Używanie innych substancji psychoaktywnych

Wyniki badania wskazują, że poziom rozpowszechnienia substancji psychoaktywnych jest znacznie niższy, niż alkoholu i tytoniu. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia, większość stanowią osoby, które co najwyżej eksperymentowały z marihuaną lub haszyszem. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 20,8% młodszych uczniów i 42,4% starszych uczniów (Polska – odpowiednio 21,4% i 37,2%). Na drugim miejscu są leki uspakajające i nasenne przyjmowane bez przepisu lekarza (17,8% grupa młodsza, 24,7% grupa starsza; Polska – odpowiednio 15,1% i 18,3%) a na trzecim – substancje wziewne (9,0% pierwszoklasistów i 8,0% trzecioklasistów; Polska – odpowiednio 8,6% i 6,9%).

Szczególny niepokój powinien budzić dość znaczny odsetek młodzieży eksperymentującej z alkoholem w połączeniu z lekami (w Częstochowie – 5,0% w młodszej grupie i 10,4% w starszej; Polska – odpowiednio 5,3% i 6,9%). Jeszcze bardziej rozpowszechnione jest łączenie alkoholu z marihuaną lub haszyszem (Częstochowa – 11,6% pierwszoklasistów i 27,2% trzecioklasistów; Polska – 12,1% pierwszoklasistów i 24,1% trzecioklasistów). Porównanie wyników uzyskanych w Częstochowie i w całym kraju jest podobne.

Używanie substancji psychoaktywnych chociaż raz w życiu, z podziałem na płeć przedstawia poniższa tabela:

CHŁOPCY			
Poziom klasy		Częstochowa	Polska
Grupa młodsza (15-16 lat)	- marihuana lub haszysz	26,0%	24,85%
	- leki uspakajające i nasenne bez przepisu lekarza	10,3%	10,1%
	- substancje wziewne	8,3%	8,5%
	- alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	13,7%	14,4%
Grupa starsza (17-18 lat)	- marihuana lub haszysz	49,0%	41,4%
	- leki uspakajające i nasenne bez przepisu lekarza	14,4%	11,0%
	- substancje wziewne	9,1%	7,3%
	- alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	33,3%	27,4%
DZIEWCZĘTA			
Poziom klasy		Częstochowa	Polska
Grupa młodsza (15-16 lat)	- marihuana lub haszysz	16,0%	18,2%
	- leki uspakajające i nasenne bez przepisu lekarza	24,4%	19,9%
		9,5%	8,7%

	- substancje wziewne - alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	9,8%	10,0%
Grupa starsza (17-18 lat)	- marihuana lub haszysz - leki uspakajające i nasenne bez przepisu lekarza - substancje wziewne - alkohol razem z marihuaną lub haszyszem	37,2% 32,3% 9,8% 22,4%	33,1% 25,2% 7,6% 20,8

Palenie marihuany lub używanie innych narkotyków, podobnie jak picie alkoholu, w większości przypadków nie ma charakteru regularnego. Stąd trudno mieć pewność, że wszyscy uczniowie, którzy zadeklarowali kontakt z daną substancją w czasie ostatnich 30 dni na pewno używają jej, co najmniej raz na miesiąc. Można jednak założyć, z pewnym przybliżeniem, że proporcje używających raz na miesiąc wśród tych, którzy nie używali w ostatnim miesiącu, są równe proporcji używających rzadziej, a potwierdzających używanie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Przy takim założeniu można uznać, że 8,1% uczniów klas z młodszej grupy i 13,3% uczniów ze starszej (Częstochowa) oraz 9,0% - grupa młodszą i 15,1% - starszą (Polska), używa marihuany lub haszyszu, co najmniej raz w miesiącu. Analogiczne odsetek dla substancji wziewnych wynoszą – 1,8% u pierwszoklasistów oraz 1,3% u trzecioklasistów w Częstochowie oraz odpowiednio 2,3% i 1,1% w Polsce.

Używanie substancji psychoaktywnej w czasie ostatnich 30 dni, z podziałem na płeć przedstawia poniższa tabela:

CHŁOPCY			
Poziom klasy		Częstochowa	Polska
Grupa młodszą (15-16 lat)	- marihuana lub haszysz - substancje wziewne	11,3% 2,3%	11,3% 3,0%
Grupa starsza (17-18 lat)	- marihuana lub haszysz - substancje wziewne	17,8% 1,6%	18,1% 1,7%
DZIEWCZĘTA			
Poziom klasy		Częstochowa	Polska
Grupa młodszą (15-16 lat)	- marihuana lub haszysz - substancje wziewne	5,3% 1,4%	6,7% 1,7%
Grupa starsza (17-18 lat)	- marihuana lub haszysz - substancje wziewne	9,7% 1,0%	12,2% 0,5%

Zarówno eksperymentowanie z substancjami nielegalnymi, jak okazjonalne ich używanie, jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż dziewcząt.

Częste używanie marihuany lub haszyszu oraz substancji wziewnych przez uczniów w Częstochowie jest podobne, jak na terenie całego kraju, zarówno wśród chłopców, jak i wśród dziewcząt.

Większość respondentów orientuje się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz. Odsetek badanych znających takie miejsca jest wyższy wśród starszej młodzieży (46,2%) niż młodziej (34,7%).

Pierwszoklasiści najczęściej wymieniali w tym kontekście ulicę i park (17,0%), a także mieszkanie (10,1%), dyskotekę lub bar (8,4%), szkołę (8,1%) oraz internet (7,2%).

Trzecioklasiści najczęściej wspominali o ulicy i parku (25,4%), następnie o dyskotekę lub barze (18,9%), mieszkaniu dealera (18,8%), szkole (15,2%) oraz internecie (11,8%).

Warto zauważyć, że w obu grupach w Częstochowie odsetek znających miejsca, gdzie łatwo kupić

marihuanę lub haszysz nie odbiegają znacząco od analogicznych odsetków na poziomie kraju.

4. Problem „dopalaczy”

Problem „dopalaczy” pojawił się w Europie w połowie poprzedniej dekady. W Polsce zaczął narastać w ostatnich latach. Nasza wiedza na temat dopalaczy jest wrywkowa, zarówno w wymiarze farmakologicznym, jak i społeczno-kulturowym. Brak nawet precyzyjnej naukowej definicji „dopalaczy”.

„Dopalacze” określić można jako preparaty zawierające w swym składzie substancje psychoaktywne nieobjęte kontrolą prawną. Niektóre z nich są pochodzenia roślinnego, inne – syntetycznego.

Jednym z miejsc zakupu „dopalaczy” były sklepy z tymi substancjami (wśród pierwszoklasistów – 1,8%, wśród trzecioklasistów – 1,3%). Za pośrednictwem internetu takich zakupów dokonywało 1,2% badanych pierwszoklasistów oraz 1,4% trzecioklasistów. Największy odsetek badanych dokonywał zakupów w inny sposób (3,4% pierwszoklasistów i 3,1% trzecioklasistów). Wyniki te mogą wskazywać na proces przejmowania handlu dopalaczami przez nielegalny rynek.

W skali Polski wyniki te kształtują się następująco: w sklepie zakupu dokonało 2,4% pierwszoklasistów oraz 1,9% trzecioklasistów, za pośrednictwem internetu – 1,7% pierwszoklasistów oraz 1,3% trzecioklasistów, w inny sposób – 4,3% pierwszoklasistów i 4,4% trzecioklasistów.

Do używania dopalaczy, chociaż raz w życiu, przyznało się w Częstochowie 3,9% pierwszoklasistów i 5,9% uczniów klas trzecich, w Polsce odpowiednio 5,2% i 5,3%, w czasie ostatnich 30 dni po substancje te sięgało 2,4% badanych z młodziej grupy i 1,6% z grupy starszej (Częstochowa) oraz 2,5% i 2,2% (Polska).

Dostępność nowych substancji psychoaktywnych, czyli tzw. „dopalaczy”, uczniowie z Częstochowy z obu grup uważają za bardzo łatwą - 7,9% uczniów z młodziej grupy oraz 9,9% – starszej. Natomiast respondenci w Polsce dostępność dopalaczy ocenili dużo wyżej niż ich rówieśnicy w Częstochowie, tj. 16,0% pierwszoklasistów i 18,4% trzecioklasistów.

5. Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych

Jednym z czynników ryzyka po stronie popytu na substancje psychoaktywne jest obracanie się w kręgach użytkowników takich substancji. Zwłaszcza, gdy kontakty towarzyskie lub przyjacielskie ograniczają się do osób, które palą tytoń, piją alkoholu lub używają narkotyków ryzyko przejścia takich zachowań jest dość wysokie. Zdecydowana większość badanych ma wśród swoich przyjaciół osoby palące tytoń oraz pijące napoje alkoholowe a więcej niż połowa starszej młodziej przyjaźni się z użytkownikami marihuany lub haszyszu.

Przedstawione dane potwierdzają znaczne rozpowszechnienie używania przez młodziej substancji legalnych, przede wszystkim alkoholu i tytoniu. W klasach młodziej tylko 10,2% uczniów nie ma wśród przyjaciół nikogo, kto piłby, a 13,0% - kto by palił. W klasach starszej analogiczne odsetki nie osiągają 5%. Jednocześnie w klasach młodziej 20,6% badanych twierdzi, że co najmniej większość ich przyjaciół pali i 31,0% twierdzi, że większość pije. W klasach starszej takich respondentów było odpowiednio 23,9% i 45,4%.

W klasach młodziej 43,7% młodych ludzi przyjaźni się z osobami palącymi konopie, w klasach starszej – 66,4%. Zdecydowanie rzadziej badani mają do czynienia z osobami używającymi innych substancji. Zarówno w klasach młodziej, jak i starszej przeważająca większość badanych twierdzi, że nikt z przyjaciół nie używa tych środków.

6. Korzystanie z mediów społecznościowych

Prawie wszyscy respondenci korzystają z mediów społecznościowych, takich jak: Twitter, Facebook czy Skype, około 3,5% badanych z młodszej grupy oraz ok. 2,0% ze starszej nie jest w nich aktywna. Uczniowie w typowym dniu roboczym najczęściej przeznaczają na to od 2 do 3 godzin – 34,1% młodsza i 35,9% starsza grupa, a w weekendy 4-5 godzin (odpowiednio 27,1% i 29,2%). Mniej więcej, co drugi badany z każdego z poziomów nauczania jest przekonany, że za dużo czasu spędza w mediach społecznościowych.

Jeśli chodzi o korzystanie z gier na urządzeniach elektronicznych, takich jak komputer, smartfon, konsola, czyli gier wideo, to 30,1% pierwszoklasistów i 15,5% trzecioklasistów w ogóle nie korzystali z tego rodzaju gier, natomiast codziennie grało 17,4% uczniów z młodszymi klasami oraz 15,5% z klas starszych.

7. Gry hazardowe

Sektor gier w Polsce obejmuje takie formy działalności, jak: loterie pieniężne, gry liczbowe, zakłady wzajemne, salony gry bingo, kasyna, salony gry na automatach, punkty gry na automatach o niskich wygranych. Gry hazardowe uprawiać można w internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS.

W porównaniu do innych problemów społecznych, hazardowi poświęca się niewiele uwagi, a problemy z nim związane dotkliwie dotyczą nie tylko graczy, ale również ich rodziny i najbliższe środowisko społeczne.

Około jednej piątej pierwszoklasistów (20,4%) oraz jednej czwartej trzecioklasistów (25,7%) ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem uczestniczyło w grach hazardowych 6,5% piętnasto-szesnastolatków i 9,3% siedemnasto-osiemnastolatków.

Porównanie wyników uzyskanych w Częstochowie z wynikami w całym kraju nie ujawnia znaczących różnic w młodszej kohorcie, natomiast sugeruje większe rozpowszechnianie grania w gry hazardowe w starszej kohorcie w Częstochowie, niż średnio w kraju.

		Częstochowa	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	20,4	18,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	11,5	10,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	6,5	5,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	25,7	21,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	16,9	12,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,3	7,9

Częstotliwość stawiania pieniędzy w grach hazardowych przedstawia poniższa tabela:

		Częstochowa	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie grał	87,8	89,1
	Raz na miesiąc lub rzadziej	8,9	7,3
	2-4 razy w miesiącu	2,1	2,1
	2-3 razy w tygodniu	1,2	1,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie grał	84,3	87,2
	Raz na miesiąc lub rzadziej	11,1	8,9
	2-4 razy w miesiącu	2,6	2,1

	2-3 razy w tygodniu	2,1	1,8
--	---------------------	-----	-----

Najliczniejszą frakcją w obu grupach stanowiły osoby, które grały raz na miesiąc lub rzadziej (8,9% w młodszej kohorcie i 11,1% w starszej kohorcie). Odsetek badanych, którzy grali 2-3 razy w tygodniu wynosił w młodszej kohorcie 1,2% oraz w starszej kohorcie 2,1%.

Wyniki uzyskane w obu kohortach w Częstochowie nie odbiegają znacząco od wyników ogólnopolskich.

Uczniowie, jeśli grają w gry hazardowe najczęściej poświęcają na to mniej niż 30 minut w ciągu dnia. Robi tak 6,9% uczniów z młodszej oraz 9,0% uczniów ze starszej grupy. Podobnie jest na poziomie kraju (odpowiednio 5,8%, 7,6%).

W Częstochowie w klasach młodszych największą popularnością cieszyły się karty lub kości (11,8%). Najczęściej respondenci grali w nie raz na miesiąc lub rzadziej (6,3%). Najmniejszą popularnością cieszyły się automaty (7,5%) oraz zakłady sportowe (8,1%). W te gry najczęściej grano również raz w miesiącu. W starszych klasach najczęściej deklarowano zakłady sportowe (12,6%), a najrzadziej grę na automatach (6,9%).

Wyniki uzyskane w Częstochowie nie różnią się znacząco od wyników z próby ogólnopolskiej.

8. Formy spędzania czasu wolnego

W obu grupach niemal wszyscy badani spędzają czas wolny używając internetu dla przyjemności. Zdecydowana większość z nich robi to prawie codziennie (90,0% pierwszoklasistów i 91,6% trzecioklasistów). Trzy inne bardzo popularne formy spędzania czasu wolnego, to aktywne uprawianie sportu, wychodzenie z przyjaciółmi wieczorem oraz chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego. Do każdej z nich przyznaje się co najmniej 90% badanych w każdej grupie, chociaż odsetek robiących to prawie codziennie jest znacznie niższy. (str. 99)

Jeśli spojrzymy na prawie codzienne aktywności, to na pierwszy plan z trzech wyżej wymienionych form, wysuwa się aktywne uprawianie sportu. Prawie codziennie oddaje się temu 32,6% piętnasto- szesnastolatków oraz 25,2% uczniów ze starszej grupy. Dla porównania, prawie codziennie chodzi ze znajomymi do centrów handlowych 20,3% uczniów z młodszej grupy i 14,4% ze starszej.

Wysoką pozycję w rankingu form spędzania czasu wolnego mają gry komputerowe – 84,7% pierwszoklasistów i 78,9% trzecioklasistów, a 24,7% i 21,7% spędza czas w ten sposób prawie codziennie.

Mniejszą popularnością wśród młodzieży cieszy się czytanie książek dla przyjemności (w młodszej grupie – 70,0%, w tym 8,6% prawie codziennie, oraz w starszej grupie – 74,1%, w tym 9,6% prawie codziennie).

Najrzadziej badani przyznawali się do grania na automatach – 21,7% uczniów z młodszej grupy oraz 19,2% ze starszej. Prawie codziennie na automatach gra tylko ok. 1% badanych w każdej grupie.

WNIOSKI

Wyniki badania ESPAD zrealizowanego w Częstochowie w 2019 r. skłaniają do kilku wniosków:

- 1) częstochowska młodzież, zgodnie z wynikami badania, jawi się jako silnie zagrożona przez legalne substancje psychoaktywne,
- 2) większość nastolatków jest zdania, że nabycie alkoholu jest bardzo łatwe lub dość łatwe,
- 3) ryzyko uzależnienia jest dość wysokie, gdy kontakty towarzyskie lub przyjacielskie ograniczają

- się do osób, które palą, piją alkohol lub używają narkotyków (zdecydowana większość badanych przyjaźni się z osobami palącymi, pijącymi oraz zażywającymi marihuanę lub haszysz),
- 4) większość nastolatków spotyka się z przyzwoleniem ze strony swoich rodziców na picie alkoholu,
 - 5) wyzwaniem jest znaczne rozpowszechnienie palenia tytoniu i picie alkoholu przez dziewczęta, co staje się normą społeczną przeczącą tradycyjnemu pogładowi, że picie i palenie należą do męskich atrybutów,
 - 6) utrzymuje się dość wysoki poziom dostępności substancji nielegalnych, wśród których najwyższym poziomem wyróżniają się przetwory konopi i nielegalny alkohol,
 - 7) rozpowszechnione substancje wśród młodzieży szkolnej, to leki uspokajające i nasenne używane w celach niemedycznych,
 - 8) większa ilość czasu wolnego w weekend wydaje się sprzyjać dłuższemu korzystaniu z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook czy Skype oraz grania w gry na urządzeniach elektronicznych, takich jak komputer, smartfon, konsola, czyli gier wideo.

REKOMENDACJE, m.in.:

- 1) należy zwrócić szczególną uwagę na kwestie sprzedaży alkoholu niepełnoletnim,
- 2) należy podejmować działania profilaktyczne polegające na ograniczeniu sprzedaży alkoholu niepełnoletnim, m.in. zintensyfikowanie szkoleń dla sprzedawców alkoholu i działań kontrolnych w zakresie ograniczania sprzedaży napojów alkoholowych młodzieży,
- 3) należy większy nacisk położyć na starszą młodzież w oddziaływaniach profilaktycznych,
- 4) należy rozbudować ofertę pomocy dla osób nadużywających substancji psychoaktywnych już we wczesnej fazie tego procesu, zanim dojdzie do uzależnienia,
- 5) należy tworzyć programy profilaktyczne w zakresie profilaktyki alkoholowej adresowanej do dziewcząt; znaczna część wskaźników picia alkoholu u dziewcząt jest podobna jak u chłopców,
- 6) należy zwrócić uwagę na potrzebę edukacji rodziców w zakresie ich prawidłowych postaw rodzicielskich, będących ważnym czynnikiem chroniącym młodzież przed piciem napojów alkoholowych, a w szczególności brak przyzwolenia na picie napojów alkoholowych, przynajmniej do czasu osiągnięcia pełnoletności.